

Моніторинг наркотичної ситуації в Україні

Зміст

1. Законодавча база щодо наркотичних засобі, психотропних речовин і прекурсорів.
2. Порядок проведення моніторингу наркотичної ситуації в Україні.
3. Щорічний національний звіт щодо наркотичної ситуації в Україні.
4. Особливості співробітництва з профільними міжнародними організаціями: EMCDDA, UNODC, INCB.

Законодавча база щодо наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

Міжнародні конвенції, ратифіковані Україною

1. [Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року](#)

- Мета: встановлення і реалізація міжнародного контролю за наркотичними речовинами
- Дата підписання УРСР: 31 липня 1961 р.
- Ратифіковано УРСР: 10 січня 1964 р.
- Набуття чинності для України: 27 вересня 2001 р.

2. [Конвенція про психотропні речовини 1971 року](#)

- Мета: встановлення і реалізація міжнародного контролю за психотропними речовинами
- Дата підписання Україною: 21 лютого 1971 р.
- Ратифіковано Україною: 20 жовтня 1978 р.
- Набуття чинності для України: 18 лютого 1979 р.

3. [Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 1988 року](#)

- Мета: вирішення проблем незаконного обігу наркотичних і психотропних речовин
- Дата підписання Україною: 16 березня 1989 р.
- Ратифіковано Україною: 25 квітня 1991 р.
- Набуття чинності для України: 27 листопада 1991 р.

Основні нормативно-правові акти України

- [Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР](#)

Цей Закон (з урахуванням міжнародних зобов'язань України) регулює суспільні відносини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, визначає повноваження органів виконавчої влади, права та обов'язки юридичних осіб і громадян, які беруть участь у такому обігу на території України.
- [Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»](#)

Цей Закон (з урахуванням міжнародних зобов'язань України) визначає систему заходів в Україні, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними, а також визначає права і обов'язки юридичних осіб і громадян у зв'язку із застосуванням цього Закону.
- [Кримінальний кодекс України: Розділ XIII](#)

Цей розділ Кодексу визначає, які саме дії є кримінальними правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також визначає, яке саме покарання має застосовуватися до правопорушників.

Основні нормативно-правові акти України

➤ [Кодекс України про адміністративні правопорушення: Стаття 44](#)

Ця стаття Кодексу визначає адміністративну відповідальність за незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах. А стаття 44¹ – адмін. відповідальність за ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння.

➤ [Постанова КМУ «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 06 травня 2000 року № 770](#)

Ця Постанова затверджує списки особливо небезпечних речовин, список рослин, які містять наркотичні та психотропні речовини і обіг яких допускається для промислових цілей, списки речовин із обмеженим обігом, списки речовин із обмеженим обігом, стосовно яких допускаються виключення, списки прекурсорів із обмеженим обігом та підконтрольні.

➤ [Постанова КМУ «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» від 3 червня 2009 р. N 589](#)

Ця постанова затверджує порядок, який визначає процедуру провадження суб'єктами господарювання незалежно від форми власності діяльності, пов'язаної з культивуванням рослин, розробленням, виробництвом, виготовленням, зберіганням, перевезенням, пересиланням, придбанням, реалізацією, ввезенням/ вивезенням до/з України, транзитом, використанням, знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, включених до переліку, затвердженого постановою КМУ № 770.

Основні нормативно-правові акти України

- [Постанова КМУ «Питання проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні» від 10 липня 2019 року № 689](#)

Постанова запроваджує моніторинг наркотичної та алкогольної ситуації в Україні, а також визначає його порядок

- [Постанова Пленуму Верховного Суду від 26 квітня 2002 року № 4 "Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів«](#)

Постанова визначає принципи, поняття та інші аспекти однакового і правильного застосування судами чинного законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та роз'яснення питань, які виникають у судовій практиці

- [Наказ Міністерства здоров'я України «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» від 01.08.2000 № 188](#)

Цей Наказ затверджує таблиці:

- [Невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, що знаходяться у незаконному обігу](#)
- [Невеликих, великих та особливо великих розмірів психотропних речовин, що знаходяться у незаконному обігу](#)
- [Великих та особливо великих розмірів прекурсорів, що знаходяться у незаконному обігу](#)

Стратегія щодо наркотиків

На виконання рекомендацій ЄС, викладених у третій доповіді Європейської комісії від 10 липня 2020 року за блоком «Громадський порядок та безпека» в Україні було розроблено Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2030 року. Зараз проект Стратегії проходить етап доопрацювання для подальшого затвердження Кабінетом Міністрів України.

Метою Стратегії є:

- зменшення попиту на психоактивні речовини;
- забезпечення протидії їх незаконному обігу;
- покращення стану дотримання прав людини і соціального, медичного, психологічного та економічного добробуту населення країни через популяризацію здорового способу життя та створення відповідних можливостей;
- покращення доступності наркотичних лікарських засобів, надання якісної медичної та соціально-психологічної допомоги для осіб, які цього потребують, та програм зменшення шкоди.

Порядок проведення моніторингу наркотичної ситуації в Україні

Моніторинг: мета та сфери

Передісторія: 28.01.2010 набув чинності [Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством охорони здоров'я та Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності](#), який започаткував співробітництво з EMCDDA у сфері інформації з попередження та вирішення проблем незаконного вживання наркотиків у відповідності з міжнародними стандартами та стандартами ЄС.

Запроваджено: [Постановою КМУ «Питання проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні» від 10 липня 2019 року № 689](#)

Мета: виявлення негативних тенденцій розвитку ситуації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, алкоголю, нових потенційно небезпечних психоактивних речовин (далі - ПАР), пов'язаної з формуванням наркотичної та алкогольної залежності у населення; виявлення нових загроз для національної безпеки, що виникають внаслідок незаконного обігу ПАР і визначення факторів, які їх викликають; підготовки пропозицій щодо запобігання поширенню незаконного обігу ПАР.

Сфери моніторингу:

- обіг ПАР і протидія їх незаконному обігу
- профілактика немедичного вживання ПАР
- лікування, ресоціалізація, діагностика та реабілітація залежних осіб

Моніторинг: об'єкти та основні завдання

Центр моніторингу: Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків

Об'єкти моніторингу:

- державна статистична інформація
- інформація/дані суб'єктів моніторингу відповідно до показників, визначених у [пункті 8](#) Порядку
- інформаційно-аналітичні документи суб'єктів моніторингу
- дані тематичних наукових і соціологічних досліджень

Основні завдання моніторингу:

- безперервне отримання та проведення аналізу інформації про стан процесів і явищ у сфері обігу ПАР, а також протидії їх незаконному обігу, профілактики немедичного вживання ПАР, лікування та ресоціалізації залежних осіб;
- виявлення негативних тенденцій розвитку ситуації, пов'язаної з формуванням наркотичної та алкогольної залежності у населення, нових загроз для національної безпеки, що виникають внаслідок незаконного обігу ПАР, а також визначення факторів, які їх викликають;
- прогнозування розвитку наркотичної та алкогольної ситуації в Україні, підготовка пропозицій щодо запобігання поширенню незаконного обігу ПАР.

Суб'єкти моніторингу

<u>Міністерство охорони здоров'я</u>	<u>Національна поліція</u>	<u>Служба Безпеки України</u>
<u>Міністерство освіти і науки</u>	<u>Державна податкова служба</u>	<u>Офіс Генерального прокурора</u>
<u>Міністерство молоді та спорту</u>	<u>Адміністрація</u> <u>Держприкордонслужби</u>	<u>Верховний Суд</u>
<u>Міністерство юстиції</u>	<u>Держлікслужба</u>	<u>Національна академія медичних наук</u>
<u>Міністерство внутрішніх справ</u>	<u>Державна служба статистики</u>	<u>Державне управління справами</u>
<u>Міністерство оборони</u>	<u>Держфінмоніторинг</u>	<u>АТ «Укрзалізниця»</u>
<u>Міністерство закордонних справ</u>	Рада міністрів АР Крим	громадські організації
<u>Національна соціальна сервісна служба</u>	обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації	

Показники моніторингу і відповідальні суб'єкти

1. Загальні популяційні дослідження серед осіб за віковими групами 15-16 років, щодо поширеності, форм вживання психоактивних речовин (із зазначенням їх класу, виду, наслідків вживання).

- Дані анкетування/опитування осіб за віковими групами 15-16 років, що свідчать про масштаби, поширеність та форми вживання ПАР (із зазначенням їх класу та виду, мотивів, факторів, які обумовлюють їх вживання), частоту, доступність та місце вживання ПАР.
- Суб'єкти: МОЗ, МОН, Мінмолодьспорт (із залученням у разі потреби громадських організацій)

2. Загальні популяційні дослідження, проведені серед осіб за віковими групами 15-64 роки, щодо поширеності, форм вживання ПАР (із зазначенням їх класу, виду, наслідків вживання).

- Дані анкетування/опитування осіб за віковими групами 15-64 роки, що свідчать про масштаби, поширеність та форми вживання ПАР (із зазначенням їх класу та виду, мотивів, факторів, які обумовлюють їх вживання), частоту, доступність та місце вживання ПАР.
- Суб'єкти: Нацсоцслужба, МОЗ (із залученням у разі потреби громадських організацій)

Показники моніторингу і відповідальні суб'єкти

3. Звернення за лікуванням, поширеність розладів психіки та поведінки внаслідок вживання ПАР.

- Інформація/дані про суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність з медичної практики та надають психіатричну допомогу населенню, кількість і характеристику осіб, які звернулися за лікуванням у зв'язку із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання ПАР, види наданої їм медичної допомоги.
- Суб'єкти: МОЗ, Міноборони, МВС, Мін'юст, Рада міністрів АР Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, СБУ, Державне управління справами, Національна академія медичних наук, АТ “Укрзалізниця”

4. Проблемне вживання наркотичних засобів та психотропних речовин.

- Інститут (із залученням у разі потреби громадських організацій) проводить аналіз отриманих даних, наданих суб'єктами моніторингу щодо вживання населенням наркотичних засобів та психотропних речовин ін'єкційним шляхом, регулярного та/або довгострокового використання опіоїдів, кокаїну та/або амфетамінів, канабісу, зокрема нових наркотичних засобів і психотропних речовин;

Показники моніторингу і відповідальні суб'єкти

5. Смертність, пов'язана з вживанням психоактивних речовин.

- Інформація/дані про кількість смертей, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин (за статтю, віковими групами та причинами смерті (відповідно до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (МКХ-10), та щодо встановлених фактів наявності в біологічному матеріалі таких осіб психоактивних речовин.
- Суб'єкти:
 - а) Держстат - дані щодо осіб, які померли внаслідок вживання психоактивних речовин за статтю, віковими групами та причинами смерті (відповідно до МКХ-10).
 - б) МОЗ - дані про кількість померлих осіб, щодо яких встановлено факт наявності в біологічному матеріалі психоактивних речовин

6. Соціальна реінтеграція осіб, залежних від вживання психоактивних речовин.

- Інформація про перелік установ/організацій та види допомоги/послуг, які вони надають особам, які пройшли курс лікування або подолали складні життєві обставини
- Суб'єкти: Нацсоцслужба, Мін'юст (із залученням у разі потреби громадських організацій)

Показники моніторингу і відповідальні суб'єкти

7. Інфекційні захворювання серед осіб, які вживають наркотичні засоби та ПАР ін'єкційним шляхом.

- Інформація/дані щодо кількості осіб, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини ін'єкційним шляхом і які мають в анамнезі інфекційні гепатити, туберкульоз, ВІЛ-інфекцію, щодо програм (наказів, інструкцій, методичних рекомендацій, проектів громадських організацій тощо) з питань проведення тестування на ВІЛ-інфекцію
- Суб'єкти:
 - а) МОЗ (із залученням у разі потреби громадських організацій), Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації - дані щодо кількості осіб, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини ін'єкційним шляхом і які мають в анамнезі інфекційні гепатити, туберкульоз, ВІЛ-інфекцію
 - б) Мін'юст - дані щодо кількості осіб, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини ін'єкційним шляхом і які мають в анамнезі інфекційні гепатити, туберкульоз, ВІЛ-інфекцію та перебувають в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах

Показники моніторингу і відповідальні суб'єкти

8. Незаконний обіг психоактивних речовин та пов'язана з ним злочинність.

- Інформація/дані про вилучення/виявлення наркотичних засобів та психотропних речовин (за класом, видом та ціною), наявність і джерела їх надходження, злочинність, пов'язану з їх незаконним обігом, ліквідацію незаконних лабораторій і посівів нарковмісних рослин.
- Суб'єкти:
 - б) Мін'юст - дані про вилучення/виявлення наркотичних засобів або психотропних речовин в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, кількість осіб, в яких їх вилучено/виявлено, лабораторії, що здійснюють дослідження психоактивних речовин
 - а) Національна поліція, ДФС, Міноборони, Адміністрація Держприкордонслужби, СБУ, Офіс Генерального прокурора - дані про вилучення/виявлення наркотичних засобів або психотропних речовин на території України, під час їх ввезення, вивезення, транзиту, наявність і джерела надходження наркотичних засобів і психотропних речовин (за класом, видом та ціною), злочинність, пов'язану з незаконним обігом психоактивних речовин, ліквідацію незаконних лабораторій і посівів нарковмісних рослин

Показники моніторингу і відповідальні суб'єкти

9. Профілактичні заходи, спрямовані на зниження рівня вживання психоактивних речовин.

- Інформація/дані про затверджені та здійснені заходи з питань профілактики та зниження рівня вживання психоактивних речовин, кількість сімей/осіб, які брали участь у цих заходах, кількість сімей/осіб, які перебували у складних життєвих обставинах внаслідок вживання психоактивних речовин, кількість розповсюджених засобів особистого захисту
- Суб'єкти: МОЗ, Нацсоцслужба, МОН, Мін'юст, МВС, Національна поліція, Міноборони, Мінмолодьспорт, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, АТ “Укрзалізниця”

10. Законодавство у сфері обігу психоактивних речовин та протидії їх незаконному обігу.

- Інформація про зміни законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу, співробітництво з іншими країнами в цій сфері, що відбулися протягом звітного року
- Суб'єкти: МОЗ, Мін'юст, Міноборони, МВС, МЗС, Національна поліція, ДФС, Адміністрація Держприкордонслужби, Держлікслужба, Держфінмоніторинг, СБУ, Офіс Генерального прокурора, Верховний Суд

Національний звіт щодо наркотичної ситуації в Україні

Що таке Національний звіт

- Нацзвіт – це підсумковий документ за результатами моніторингу наркотичної ситуації в Україні за звітний період (рік).
- За постановою [КМУ №689](#), суб'єкти моніторингу повинні подавати статистичні та інформаційно-аналітичні матеріали до Інституту за формами ([8 форм](#)) щороку до 1 травня. У разі потреби або уточнення даних, Інститут уповноважений робити додаткові запити на адресу суб'єктів моніторингу.
- Профільні фахівці Інституту аналізують інформацію, створюють графічні і текстові матеріали, які згодом увійдуть у фінальний документ.
- Фінальний варіант Нацзвіту надсилається на адресу Кабінету міністрів, суб'єктів моніторингу та інших зацікавлених установ, як у паперовому, так і в електронному форматі.
- Для ознайомлення документ надсилається до Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності ([EMCDDA](#)) українською та англійською мовами, після чого цей центр розміщує документ у себе на [сайті](#).
- Інститут також розміщує Нацзвіт на власному [сайті](#).

Структура Національного звіту

- [Структуру Нацзвіту](#) було відпрацьовано у співпраці з EMCDDA та на базі досвіду інших країн з усталеною і потужною системою моніторингу наркотиків.
- Основні розділи Нацзвіту:
 - Зведена діаграма за ключовими показниками моніторингу
 - Законодавство і стратегія боротьби з наркотиками
 - Порушення законодавства (кримінальна та адміністративна відповідальність)
 - Поширеність вживання наркотичних речовин
 - Шкода від наркотиків (смертність та інфекційні захворювання)
 - Профілактичні заходи
 - Зменшення шкоди
 - Лікування розладів психіки та поведінки (зокрема, замісна підтримувальна терапія)
 - Ринки наркотиків
 - Ситуація з алкоголем

Особливості співробітництва з профільними міжнародними організаціями: EMCDDA, UNODC, INCB.

Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності (EMCDDA)

ЄМЦННЗ

- Засновано у 1993 році для координації збору та узагальнення інформації про вживання наркотичних речовин у державах Європейського Союзу.
- Керівний документ: [Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством охорони здоров'я та Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності](#)
- Основні напрямки співпраці Інституту з ЄМЦННЗ:
 - участь у тематичних заходах ЄМЦННЗ, зокрема - за ключовими показниками моніторингу
 - заповнення запитальників
 - участь в опитуваннях
 - участь у підготовці звітів та інших аналітичних матеріалів
- [Розділ для України на сайті EMCDDA](#)

Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC)

УНЗ ООН

- Засновано у 1997 як основний орган ООН для реалізації співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, нелегальним виробництвом і споживанням наркотиків, терористичною загрозою, корупцією, торгівлею людьми.
- Основний напрямок співпраці Інституту з УНЗ ООН – участь у зборі даних шляхом заповнення низки модулів Анкети до щорічного звіту (ARQ).
 - Поширеність і масштаби вживання наркотиків
 - Люди з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання наркотиків
 - Смертність, пов'язана із вживанням наркотиків
 - Лікування, пов'язане із вживанням наркотиків
 - Законодавча, інституційна та стратегічна база
 - Інші модулі

Міжнародний комітет з контролю за наркотиками (INCB)

МККН

- Утворено у 1968 ООН згідно з [Єдиною конвенцією про наркотичні засоби](#) як міжнародний орган контролю за додержанням конвенцій з контролю за наркотиками.
- Основний напрямок співпраці Інституту з МККН – участь у зборі даних шляхом заповнення певних форм та анкет:
 - квартальні статистичні дані щодо імпорту та експорту наркотичних речовин (Форма А)
 - квартальні статистичні дані щодо імпорту речовин, включених до Списку II Конвенції 1971 (Форма АР)
 - розрахунок потреб у наркотичних засобах на рік (Форма В)
 - огляд оцінок річних медичних та наукових потреб країни у психотропних речовинах (Форма ВР)
 - статистичні дані за календарний рік щодо виробництва, виготовлення, вживання, зберігання та вилучення наркотичних засобів (Форма С)
 - щорічна інформація про речовини, які часто використовуються для незаконного виготовлення наркотичних засобів та психотропних речовин (Форма D)
 - річний статистичний звіт про речовини, включені до Конвенції 1971 (Форма Р)